

NRC

НОРВЕЗЬКА РАДА
У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ

**2019
рік**

Гуманітарна оцінка пошкодження житла

Громади на лінії зіткнення на підконтрольній Уряду України території Донецької області

Фото: Дмитро Телушкін/NRC

Гуманітарна оцінка пошкодження житла | 2019 р.

© Норвезька рада у справах біженців

Для отримання більш детальної інформації звертайтеся за адресою: ua.info@nrc.no

Зміст

Перелік скорочень	4
1 Вступ	4
1.1 Обмеження	6
1.2 Методологія оцінки	6
1.3 Недоступні населені пункти	14
1.4 Висновки	14
• Ключові результати	14
• Обсяг пошкоджень	15
• Обстежуване населення	15
• Доступ до послуг	17
• Забезпечення гарантій володіння житлом	18
• Компенсація за пошкоджену/зруйновану власність	19
• Рівні доходу	19
• Багатоповерхові будинки	20
1.5 Державні програми з відновлення житла	21
1.6 Рекомендації	23
Додаток 1. Карта зон технічної оцінки	26
Подяка	

Перелік скорочень

ADRA	Адвентистське агентство допомоги та розвитку (Adventist Development and Relief Agency)
ЖЗМ	Житло, земля, майно
ПГР	План гуманітарного реагування
МКЧХ	Міжнародний комітет Червоного Хреста
ВПО	Внутрішньо переміщена особа
МНУО	Міжнародна неурядова організація
NRC	Норвезька рада у справах біженців
UNHCR	Агентство ООН у справах біженців
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій

1. Вступ

П'ять останніх років через кризу на Сході України, що все більше затягується й ускладнюється, незважаючи на численні угоди про припинення вогню, цивільне населення наражається на небезпеку активних бойових дій, особливо в зоні вздовж 427-кілометрової лінії зіткнення, яка розділяє постраждалі території, що потерпають від регулярних перестрілок зі стрілецької зброї та вогню з важкого озброєння. Внаслідок цих озброєних зіткнень пошкоджено та зруйновано життєво важливу цивільну інфраструктуру, зокрема, житлові будинки, лікарні, школи, системи водо-, електро- та газопостачання. Доступ до цих систем давно став щоденною проблемою для мільйонів людей. Від початку конфлікту було пошкоджено понад 50 000 житлових будинків з обох боків лінії зіткнення¹, причому 738 будинків зареєстровано як вперше пошкоджені у 2018 р.² Поки бойові дії тривають, продовжує зростати кількість родин, які, внаслідок пошкодження їхніх домівок, живуть у критичних умовах.

Сувора зима в Україні, яка починається у східній її частині приблизно в листопаді та триває до березня, коли регулярно відбувається зниження температури до -15°C, створює гострі потреби.³ Ремонт будівель часто є неможливим через фінансові обмеження, тож родини інколи змушені або залишати непридатне житло, або перебиратися на зиму деінде. Сільські родини витрачають понад 20% свого обмеженого доходу на опалення, а споживання ними їжі протягом зими скорочується приблизно вдвічі.⁴ Конфлікт на Сході України особливо та диспропорційно впливає на

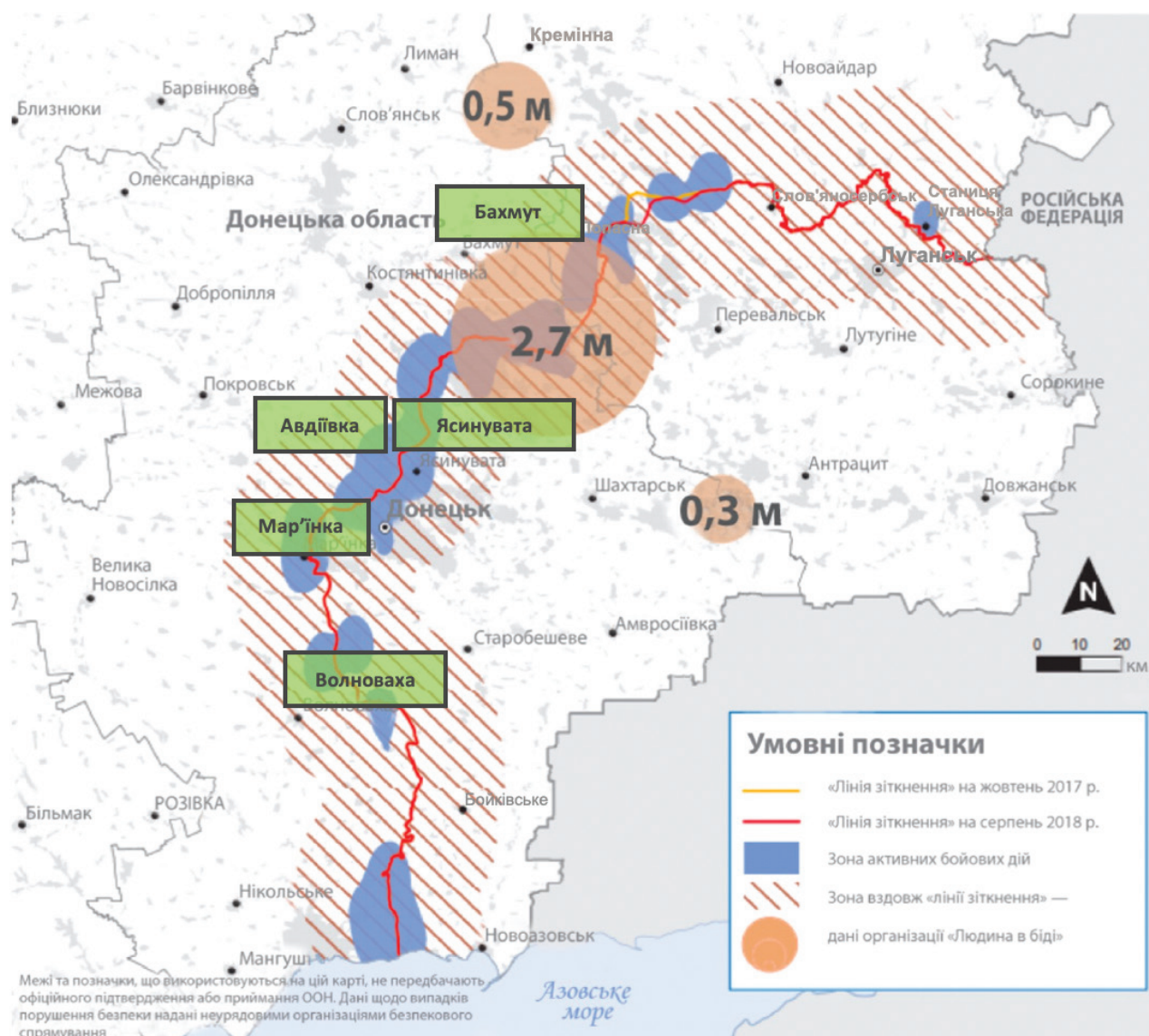
1 Огляд гуманітарних потреб України – Управління ООН з координації гуманітарних питань, 2019 р., Частина II: Житло та непродовольчі товари: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ukraine_2019_humanitarian_needs_overview_ua.pdf

2 Річний звіт 2018 – Кластер з питань житла: https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/shelter.nfi_cluster_-_2018_annual_report_v3.0_mtот_ukr_0.pdf

3 Ukraine: How we help those affected by conflict survive the winter: <https://www.nrc.no/news/2019/april/ukraine-how-we-help-those-affected-by-conflict-survive-the-winter/>

4 REACH Situation Overview: Winter Assessment of Government-Controlled Areas within 5 km of the Line of Contact, February 2018.

осіб похилого віку. Із 3,5 мільйонів осіб, які перебувають за межею бідності, 30% є старшими за 60 років. Це найбільша у світі частка населення похилого віку в окремії країні, враженій конфліктом.⁵ Ці чоловіки й жінки стикаються з серйозними труднощами, намагаючись одержати доступ до базових послуг, оскільки серед них більш високим є рівень інвалідності, вони мають меншу мобільність і часто живуть окремо від своїх родин. Вони також більше ризикують наразитися на неналежне або недбале ставлення, мають специфічні потреби лікування та харчування і дуже залежні від економічної нестабільності. Наявні свідчення дозволяють припустити, що понад половина незабезпечених харчами осіб є особами похилого віку, а 9 з 10 осіб на підконтрольній Уряду України території залежать від пенсій як основного джерела доходу.⁶

Карта зон, що підлягали оцінюванню (Огляді гуманітарних потреб України – Управління ООН з координації гуманітарних питань, 2019 р.).

5 Огляд гуманітарних потреб України – Управління ООН з координації гуманітарних питань, 2019 р.
https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ukraine_2019_humanitarian_needs_overview_ua.pdf

6 HelpAge International, Emergency Protection-Based Support to Conflict-Affected Older Women and Men in the GCAs:
https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/helpage_baseline_report_usaid_echo_july_2018.pdf

У Донецькій області лінія зіткнення, встановлена в лютому 2015 р. (Мінські угоди), охоплює чотири райони: Бахмутський, Ясинуватський, Мар'їнський та Волноваський. Майже всі пошкоджені або зруйновані будинки розташовані в цих районах і в межах 20 км від лінії зіткнення. Власники не мають змоги відновити житло власними силами через низку причин, зокрема, через неспроможність оплатити роботу й матеріали, знецінення валюти (гривні), а також припинення або обмеження доступу до ринків у сільській місцевості, а це означає, що є потреби, які залишаються незадоволеними. Хоча простежується тенденція до зменшення випадків порушення режиму припинення вогню і локалізації бойових дій, нерегулярні артилерійські обстріли продовжують призводити до втрат серед цивільного населення, а також пошкодження житла, інфраструктури та (або) установ. Оскільки бойові дії в Донецькій області не припиняються, довгострокові тенденції змушують припустити, що регулярне пошкодження й руйнування цивільного житла та інфраструктури в населених пунктах уздовж лінії зіткнення триватимуть і надалі.

Українське законодавство, забезпечуючи загальне право на компенсацію, наразі не передбачає належних і ефективних засобів, що дозволяють подавати вимогу щодо компенсації вартості майна, втраченого, пошкодженого та зруйнованого внаслідок бойових дій.⁷ Це, разом з тим фактом, що ані Уряд України, ані донори, ані міжнародні організації, ані МНУО не змогли повністю задовольнити потреби в житлі, які виникли внаслідок збройного конфлікту, призвело до тривалої та гостро відчутної незабезпеченої потреби в житлі в Донецькій області.

1.1. Обмеження

Одним з найбільш важливих питань гуманітарних організацій, які надають допомогу з питань житла на території вздовж лінії зіткнення в Донецькій області, є відсутність поточних, актуальних та верифікованих даних щодо пошкоджень, завданих житловій нерухомості, за винятком місць, де вже було надано допомогу. Це ускладнює визначення міри пошкоджень на кожній окремо взятій території. Основним джерелом інформації щодо адрес пошкодженого житла є місцеві органи влади районного рівня, проте ці дані часто є застарілими. Це означає, що інформація, яка поширюється серед гуманітарних організацій, призводить до плутанини при плануванні та визначенні незадоволених потреб. Дані, що надаються Кластером з питань житла, значною мірою ґрунтуються на інформації, одержаній від органів місцевої влади та інших виконавчих органів. Однак значний обсяг цієї інформації складно обробляти, зокрема на 2017 р. дані надавалися в різних форматах та різними мовами, що унеможливлювало перехресний аналіз і порівняння наборів даних.

1.2. Методологія оцінки

У цій оцінці пошкоджень NRC дотримувалася тієї ж методики, яка використовувалася для оцінювання пошкоджень у Луганській області у 2018 р.⁸, з метою забезпечення узгодженості як при зборі, так і при консолідуванні кількісних і якісних даних, а також відповідності формату інформації, зібраної на місцях, у зонах, прилеглих до лінії зіткнення в Луганській та Донецькій областях. Карта, наведена нижче, відображає показники концентрації потреб з питань житла згідно з індикаторами ступеня потреби в житлі та непродовольчих товарах, як зазначено в Огляді гуманітарних потреб України, 2019 р. (карту розроблено Управлінням ООН з координації гуманітарних питань).

⁷ Правова записка «Захист прав постраждалого від конфлікту населення в Україні», серпень 2018 р.: https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/upholding-rights-ukraine/2pdf_-----_ukr_final.pdf

⁸ Оцінка пошкодження житлової інфраструктури цивільного населення в Луганській області, 2018: https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/ukraine/19.02.2019_damage-assessment-report_nrc_luhansk_loc_ukr_final.docx.pdf

NRC одержала початкові списки адрес пошкоджених будівель від районних органів влади з подальшою верифікацією на рівні селища чи громади, яка проводилася шляхом комбінації безпосереднього відвідування й телефонних опитувань. Після цього фахівці програми «Житло» NRC, які мають належні технічні навички та (або) технічну підготовку, відвідали ці об'єкти нерухомості. Фахівці NRC провели виїзну технічну оцінку в 49 населених пунктах у Бахмутському, Ясинуватському, Мар'їнському та Волноваському районах, а також у м. Авдіївка. Якісна інформація включала інтерв'ю з ключовими інформаторами в таких населених пунктах:

- Зайцеве, Бахмутський район (голова військово-цивільної адміністрації)
- Новолуганське, Бахмутський район (представник сільської ради по роботі з неурядовими організаціями)
- Луганське, Бахмутський район (заступник голови місцевої ради)
- Верхньоторецьке, Ясинуватський район (виконуючий обов'язки голови сільської ради)
- Новобахмутівка, Ясинуватський район (секретар сільської ради)
- Первомайське, Ясинуватський район (секретар сільської ради)
- Мар'їнка, Мар'їнський район (заступник голови військово-цивільної адміністрації з житлово-комунальних послуг)
- Красногорівка, Мар'їнський район (голова військово-цивільної адміністрації)
- Березове, Мар'їнський район (секретар сільської ради, спеціаліст сільської ради)
- Миколаївка, Волноваський район (секретар сільської ради)
- Гранітне, Волноваський район (секретар сільської ради, головний бухгалтер)

Графік оцінювання:

Захід	2019																											
	Січень				Лютий				Березень				Квітень				Травень				Червень				Липень			
Планування																												
Розроблення анкети																												
Огляд кластера (анкета на рівні адрес)																												
Взаємодія з районами																												
Одержання переліку пошкодженої власності																												
Технічні оцінки на рівні будівель																												
Інтерв'ю з ключовими інформаторами на рівні районів																												
Інтерв'ю з ключовими інформаторами на місцевому рівні																												
Останнє уточнення оцінки щодо раніше не включених до переліку об'єктів нерухомості																												
Консолідація даних																												
Аналіз даних																												
Підготовка звіту																												
Перегляд і графічний дизайн звіту																												
Друк звіту																												
Випуск звіту																												

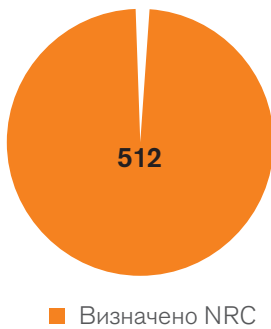
Інтерв'ю з ключовими інформаторами було організовано з метою одержання (підтвердження) інформації стосовно політики органів місцевої влади щодо нещодавно пошкодженої нерухомості, проживання ВПО, руху населення та чинної політики (практики) ремонту цих будівель або надання компенсації. Географічний розподіл технічних оглядів домогосподарств та інтерв'ю з ключовими інформаторами, які проводилися в Донецькій області (підконтрольна Уряду України територія), показано в Додатку 1; як проілюстровано на карті, майже усі обстежені селища та міста знаходяться на відстані 0-20 км від лінії зіткнення.

Загальна кількість **приватних будинків** у списках, одержаних від органів влади, становила 4586. 25% з них знаходяться в зонах, які наразі недоступні для фахівців програми «Житло» NRC, зважаючи на внутрішні процедури та нормативні положення з безпеки організації. Загальна кількість приватних будинків, безпосередньо відвіданих фахівцями програми «Житло» NRC, становила 3945 будівель, з них 3433 адреси було взято зі списків місцевих органів влади, а ще 512 адрес поза цими списками було виявлено під час виїзних обстежень. Із 3945 відвіданих будівель, щодо 2781 адреси було визначено потребу в наданні допомоги в незначному, середньому та важкому ремонті або повній реконструкції житла.

Консолідований перелік 4586 адрес
об'єктів нерухомості, одержаний від
місцевих органів влади

Нерухомість, ідентифікована як пошкоджена,
під час виїзної оцінки, але не зареєстрована в
списку/базі даних місцевих органів влади

Всього технічну оцінку
проведено для 3945 об'єктів
нерухомості

Визначення пошкоджень Кластером з питань житла та непродовольчих товарів в Україні

Легкий та середній ремонт — відповідно до визначення Кластера з питань житла та непродовольчих товарів в Україні, роботи з легкого та середнього ремонту — це «ремонт покрівлі та засклення будівель з метою уникнення руйнування та для стабілізації житлових умов ВПО/осіб, які повернулися/населення, яке постраждало внаслідок конфлікту».

Нерухомість, що потребує легкого або середнього ремонту. Фото: Програма «Житло»/NRC

Для робіт з категорії **важного ремонту** використовується визначення Кластера з питань житла та непродовольчих товарів в Україні: «Часткова реконструкція однієї або кількох стін. Виконання монолітного залізобетонного пояса та відповідне відновлення структури будівлі. Часткове настилання підлоги (утеплене приміщення). Часткове пророблення отворів (утеплене приміщення). Повне настилання покрівлі. Часткове встановлення теплоізоляції. Встановлення базових санітарно-гігієнічних систем та систем опалення».

Нерухомість, що потребує капітального ремонту. Фото: Програма «Житло»/NRC

Для обсягу робіт у випадку **повністю зруйнованої** нерухомості, які потребують «відновлення основних опірних конструкцій будівлі», використовуються визначення Кластера з питань житла та непродовольчих товарів в Україні: «відновлення на наявному фундаменті нового будинку для однієї родини з належною конструктивною міцністю».

Повністю зруйнована нерухомість. Фото: Програма «Житло»/NRC

За допомогою технічної оцінки⁹ фахівці NRC вимірювали тип ушкодження конструкцій з метою визначення потреби в потенційних заходах для допомоги, обсяг пошкодження, базові економічні характеристики домогосподарства, показники вразливості та необхідність правової допомоги або іншої підтримки для забезпечення відновлення житла. Важливою умовою цього аналізу було проведення технічного огляду в присутності представника домогосподарства. Однак у випадках, коли домовласник або будь-яка відповідальна особа не могли бути присутніми, за їхньою адресою залишали спеціальні листівки, щоб мешканці могли зателефонувати до NRC для заповнення анкети. Виїзні групи фахівців у таких випадках намагалися оцінити технічний стан будинку на місці, якщо можливо, зробити фото видимих пошкоджень. Географічне розподілення 2781 об'єкта нерухомості, які потребують відновлення або відбудови, наведено в таблиці нижче.

РАЙОН	НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ПОШКОДЖЕНИХ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ, ЯКІ ВСЕ ЩЕ ПОТРЕБУЮТЬ РЕМОНТУ
Бахмутський район	Бахмутка, Воздвиженка, Зеленопілля, Кодема, Криничне, Луганське, Майорське, Миколаївка Друга, Миронівський, Новолуганське, Піски-2, Світлодарськ, Серебрянка, Сіверськ	291
Ясинуватський район	Верхньоторецьке, Водяне, Красногорівка, Ласточкине, Невельське, Нетайлове, Новобахмутівка, Новокалинове, Новоселівка, Олександропіль, Орлівка, Первомайське, Троїцьке	551
Мар'їнський район	Березове, Карлівка, Красногорівка, Мар'інка, Новомихайлівка, Славне, Солодке, Степне, Тарамчук	1465

Авдіївка	Авдіївка	88
Волноваський район	Андріївка, Бердянське, Благодатне, Гранітне, Лебединське, Миколаївка, Новотроїцьке, Ольгінка, Павлопіль, Сопине, Чермалик, Черненко	386
ЗАГАЛОМ		2781

Із 3945 адрес, визначених як пошкоджене (зруйноване) житло місцевими органами влади та NRC, 756 будинків було класифіковано як уже відремонтовані, а в 62 будинках не було виявлено пошкоджень. У 346 випадках було неможливо встановити рівень пошкодження, або не вдавалося знайти адресу, або будинки були зайняті військовими.

Пошкоджена багатоповерхова будівля в м. Мар'їнка, Донецька область. Фото: Програма «Житло»/NRC

На відміну від оцінки пошкоджень у Луганській області, в Донецькій області було визначено як значно пошкоджені під час активних фаз конфлікту велику кількість багатоповерхових будинків. Інформацію щодо ситуації з багатоповерховими та багатоквартирними будинками надано в окремому розділі, і дані не містяться в якісному аналізі, оскільки кожний випадок вимагає унікального підходу.

Щодо приватних будинків, фахівці програми «Житло» NRC змогли поспілкуватися з представниками 1916 домогосподарств під час виїздів на місця або телефоном. Кількісний та якісний аналіз цього звіту оснований на даних, зібраних під час спілкування з представниками цих домогосподарств. Нижче наведено цифри, які враховують **випадки, що підпадають під умови включення** гуманітарними організаціями або іншими зацікавленими сторонами в поточні програми допомоги (за умови присутності власника будинку):

РАЙОН	НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ПОШКОДЖЕНИХ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ, ЯКІ ВСЕ ЩЕ ПОТРЕБУЮТЬ РЕМОНТУ ДОМОГОСПОДАРСТВА, З ЯКИМИ БУЛО ЗДІЙСНЕНО КОНТАКТ
Бахмутський район	Бахмутка, Воздвиженка, Зеленопілля, Кодема, Криничне, Луганське, Майорське, Миколаївка Друга, Миронівський, Новолуганське, Піски-2, Світлодарськ, Сіверськ	201
Ясинуватський район	Верхньоторецьке, Водяне, Красногорівка, Ласточкине, Невельське, Нетайлове, Новобахмутівка, Новокалинове, Новоселівка, Олександропіль, Орлівка, Первомайське, Троїцьке	418
Авдіївка	Авдіївка	45
Мар'їнський район	Березове, Карлівка, Красногорівка, Мар'їнка, Новомихайлівка, Славне, Солодке, Степне, Тарамчук	961
Волноваський район	Андріївка, Бердянське, Благодатне, Гранітне, Лебединське, Миколаївка, Новотроїцьке, Ольгінка, Павлопіль, Сопине, Чермалик, Черненко	275
ЗАГАЛОМ		1900

14 об'єктів було визначено як уже відновлені, в одному випадку не було виявлено пошкоджень, а ще в одному випадку було неможливо визначити рівень пошкодження.

Як свідчить таблиця, наведена нижче, основними географічними зонами зі значною концентрацією приватних будинків, що продовжують потребувати ремонту, тобто пошкоджених будинків, є Ясинуватський та Мар'їнський райони (72% потреб у ремонті). Однак є території, які все ще залишаються під впливом посилення локальних бойових дій уздовж лінії зіткнення в Донецькій області (підконтрольна Уряду України територія); отже, вони піддаються ризику відновлення бойових дій, що може призвести до нових пошкоджень та (або) руйнувань у будь-який момент.

1.3. Недоступні населені пункти

Слід зазначити, що зона оцінювання не охоплювала значну кількість сіл (див. у таблиці, наведеній нижче), які наразі недоступні для відвідування персоналом NRC через внутрішні нормативні вимоги безпеки. Інформація стосовно поточної ситуації з житловими потребами була одержана в результаті спілкування з місцевими органами влади, яку, однак, неможливо точно верифікувати шляхом технічної перевірки:

РАЙОН	НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ, ЩО МАЮТЬ ПОТРЕБУ У ВІДНОВЛЕННІ
Бахмутський район	Доломітне, Жованка, Розсадки, Роти	113
Ясинуватський район	Архангельське, Кам'янка, Сєверне, Тоненьке	35
Волноваський район	Богданівка, Комінтернове, Новогнатівка, Старомар'ївка, Широкине	149
ЗАГАЛОМ		297*

* Як зазначалося вище, в деяких селищах поблизу лінії зіткнення, куди групи NRC мали доступ, існують так звані «червоні зони» — зони на території селища з обмеженим доступом, де будинки, зазначені в переліку пошкоджених або зруйнованих, неможливо було відвідати безпосередньо. Кількість адрес, до яких доступ був неможливий, становить 1153, однак сюди не ввійшли цифри по селах Піски та Опитне (Ясинуватський район), які не були включені до списків від районних адміністрацій, однак, за даними UNHCR, налічують приблизно 900 пошкоджених будинків (як приватних, так і багатоповерхових).

Потреба у відновленні житла в цих конкретних недоступних селах (територіях) сприймається як висока і вимагає втручання гуманітарної спільноти. На жаль, можливість надання допомоги в цих районах наразі є обмеженою через поточну небезпечну ситуацію та бойові дії з постійними перестрілками зі стрілецького та важкого озброєння між сторонами конфлікту.

1.4. Висновки

Ключові результати:

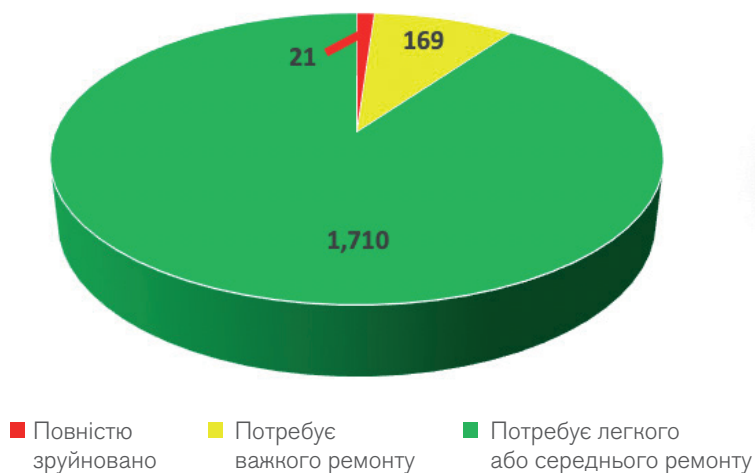
- Понад 50% обстежуваного населення є особами похилого віку.
- Приблизно 65% обстежених домогосподарств очолюють жінки.
- 49% респондентів відповідають більше ніж одному критерію вразливості в домогосподарстві (одинокі батько або мати, хвороби, похилий вік та/або інвалідність).
- Майже всі обстежені домогосподарства висловили намір залишитися в тому ж місці після відновлення або відбудови їхніх пошкоджених будинків.
- 39% домогосподарств не мають доступу до систем централізованого водопостачання, а 70% — до каналізації.
- Найбільш соціально та економічно вразливі особи не можуть оплатити витрати на правові послуги для підтвердження права власності.

- Трирічний термін позовної давності для цивільних проваджень означає, що багато домогосподарств ризикують втратити можливість одержати компенсацію, і деякі з них уже її втратили.
- Середній дохід серед обстежуваного населення нижчий від мінімальної заробітної плати.

Обсяг пошкоджень

Оцінка пошкоджених приватних будинків показує, що, незважаючи на значну допомогу, яка надається гуманітарними організаціями та державними службами, легкий та середній ремонт все ще залишається нагальною потребою в усіх районах, де проводилася оцінка. Загальний розподіл за типами пошкоджень свідчить, що 90% відносяться до легкого й середнього ремонту, 9% — до важкого ремонту, а 1% випадків класифікуються як повне руйнування; для порівняння, у Луганській області оцінка пошкоджень виявила 90%, 6% та 4%, відповідно.

Обстежено 1900 домогосподарств з об'єктами нерухомості, визначених як такі, що продовжують потребувати відновлення

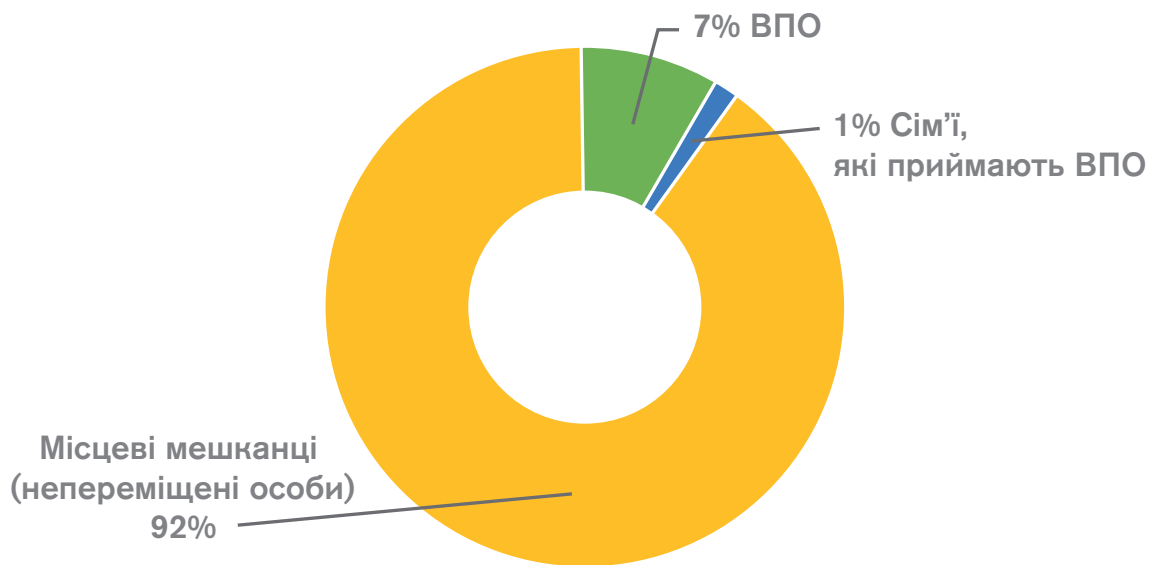

Обстежуване населення

Аналіз домогосподарств свідчить, що середня кількість членів домогосподарства становить 2,2 особи. Низька кількість може пояснюватися тим, що значна частина населення, що проживає поблизу лінії зіткнення в Донецькій області (підконтрольна Уряду України територія), є особами похилого віку, а також тим, що значна кількість людей виїхала після початку конфлікту. За інформацією, наданою місцевими органами влади, відсоток населення похилого віку становить від 50% до 70%, не маючи значних відмінностей для місцевих жителів (непереміщених) та внутрішньо переміщених осіб.

Відсоток домогосподарств, очолюваних жінками, становить 65% від усієї кількості обстежених. Подальший аналіз свідчить, що таких домогосподарств 62% серед родин, чії оселі потребують важкого ремонту, та 66% серед родин, які потребують повної відбудови житла. Це повинно бути враховано на етапі планування, коли пропонується підхід, орієнтований на власника, оскільки домогосподарства, очолювані жінками, потребують значної сторонньої технічної допомоги. Також 20% усіх респондентів зазначили, що вони бажали б одержати рішення «під ключ», коли роботи організовує й виконує зовнішній підрядник. Крім того, кілька ключових інформаторів висловили сумніви щодо можливості знайти серед місцевого населення робітників, яких могли б найняти

Стан домогосподарств

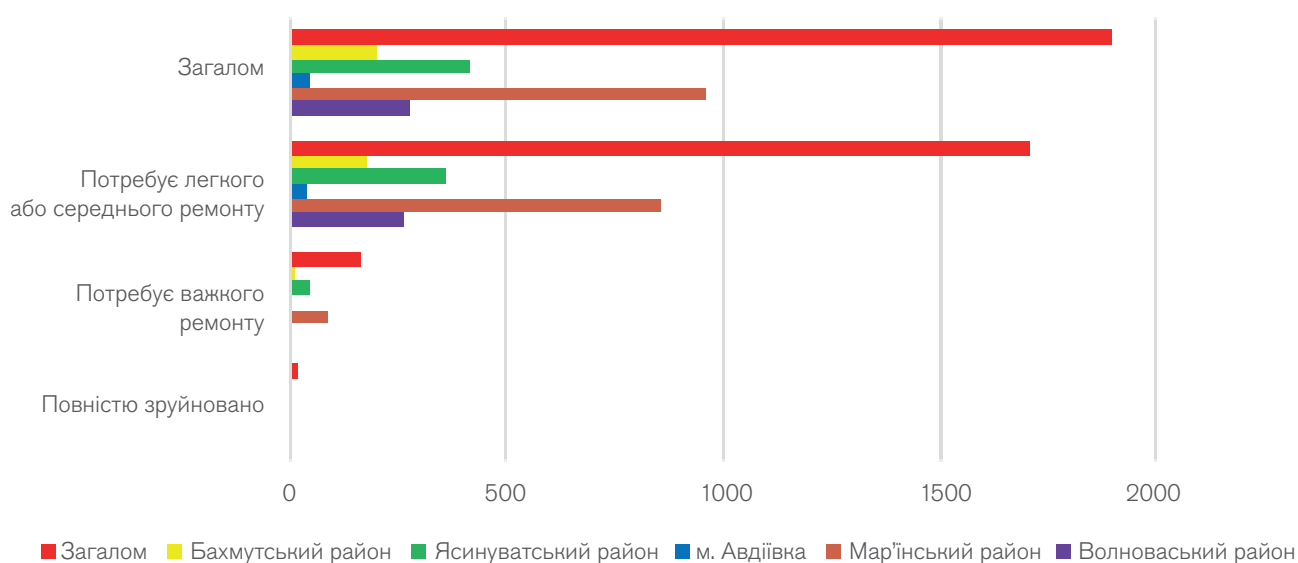
бенефіціари для виконання будівельних робіт. NRC припускає, що такі бажання пояснюються, зокрема, попередніми та поточними заходами гуманітарної допомоги, в рамках яких надавалися рішення «під ключ» для дуже невеликої кількості бенефіціарів. На погляд NRC, такий підхід до реалізації програми вимагає значних ресурсів і обмежує кількість домогосподарств, які можуть скористатися гуманітарною допомогою.

49% респондентів зареєстровано як такі, що відповідають більше ніж одному критерію вразливості в домогосподарстві (одинокі батько або мати, хвороби, похилий вік, інвалідність тощо). Ключові інформатори повідомляють, що безробітні люди передпенсійного віку через відсутність працевлаштування і можливостей одержувати доходи вважаються однією з найбільш вразливих категорій, як у місцевих громадах (непереміщені особи), так і серед ВПО. Припускається, що в зонах, де проводилася оцінка, загальна вразливість може зростати в майбутні роки через загальні темпи інфляції та перегляд соціального законодавства щодо надання субсидій, внаслідок чого багато родин можуть втратити державну підтримку.

Аналіз ступеня пошкоджень свідчить, що серед будинків, де необхідний легкий і середній ремонт, 45% потребують ремонту покрівлі. Крім того, часто існує потреба в заміні вікон та (або) дверей, стін та ремонту фундаменту, а також внутрішніх оздоблювальних робіт. Для цих домогосподарств, які раніше одержували допомогу, найбільш типовими незабезпеченими потребами були внутрішні оздоблювальні роботи та ремонт тріщин у стінах і стелях. У багатьох випадках спостерігалось, що матеріальна допомога, яка надавалася раніше, не використовувалася за призначенням через брак грошей на рівні домогосподарства для монтажних робіт. У випадках потреби в ремонті середньої складності, 13% респондентів зазначили, що вони не живуть за своєю адресою через технічний стан будинку та через його непридатність для проживання як наслідок цього стану. Загалом усі випадки необхідності ремонту значної складності включають потребу у відновленні стін (частковому або повному), заміні вікон та внутрішніх роботах. 30% домогосподарств, які потребують ремонту значної складності та повної відбудови, не мають доступу до системи централізованого водопостачання.

Майже всі представники обстежених домогосподарств висловили намір залишитися в тому ж місці після відновлення або відбудови їхніх пошкоджених будинків. Шість родин хотіли б одержати компенсацію і купити нове житло в іншому регіоні України. Дві родини хотіли б одержати компенсацію і придбати нове житло в цьому ж населеному пункті. Дві родини висловили побажання

Кількість об'єктів власності за масштабом пошкоджень та географічним розташуванням

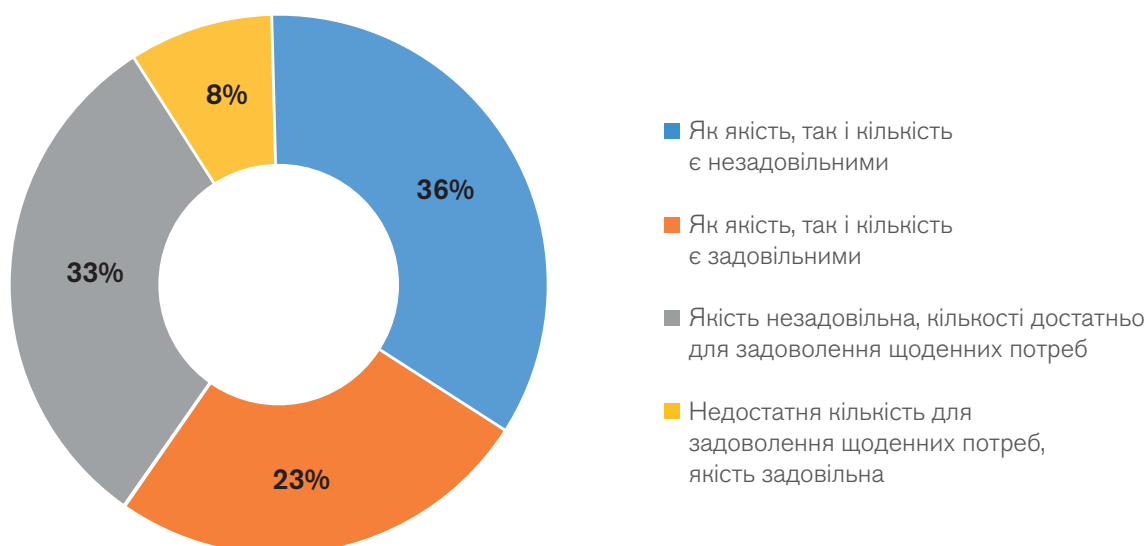

відремонтувати свою нерухомість і потім її продати. Усі ключові інформатори стверджували, що вони не очікують значного повернення переміщених осіб у місця, де ті раніше проживали, в першу чергу через те, що небезпека зберігається, а також через застій або погіршення місцевої економічної ситуації. На протипагу цьому, їхні родичі та люди, які відповідали за пошкоджену власність, прямо зазначали фахівцям NRC, що вони прогнозують велику кількість повернень власників будинків за умови покращення ситуації з безпекою.

Доступ до послуг

Майже 39% обстежених домогосподарств не мають доступу до систем централізованого водопостачання, і 70% — до каналізаційних систем. У сільській місцевості Донецької області (підконтрольна Уряду України територія) в якості джерел води найбільш часто використовуються

Задоволеність доступом до води

колодязі та свердловини, а для відведення стічних вод широко застосовуються вигрібні ями. 72% домогосподарств мають джерело питної води поруч із житлом, однак для 10% домогосподарств необхідно пройти більше ніж 250 м до найближчого джерела (переважно це громадські колодязі). Тільки 23% були задоволені як кількістю, так і якістю води, і ця кількість однакова як серед домогосподарств із доступом до комунальних мереж, так і серед тих, що користуються колодязями та свердловинами.

У багатьох випадках, що особливо притаманно для більш старих будинків, надвірні туалети побудовані без урахування належних стандартів, а їхня місткість недостатня для покриття поточних потреб домогосподарств. Для випорожнення вигрібних ям 14% респондентів викликають машини для викачування стічних вод на тих територіях, де такі послуги надаються. Однак, незважаючи на відносно низьку вартість цієї послуги (в середньому 440 грн за одну цистерну), більш поширеним серед домогосподарств є спроби очистити вигрібні ями самотужки за допомогою хімікатів або викопувати нову яму, де далі накопичуються стічні води, на певній відстані від попередньої. Це не є несподіваним з огляду на той факт, що середня пенсія, яка є основним джерелом доходу для більшості обстежених домогосподарств, становить приблизно 3 000 грн¹⁰ на місяць.

Щодо доступу до соціальної інфраструктури та сервісів, ключові інформатори відзначили, що в усіх місцевостях заклади початкової та середньої освіти, медичні та адміністративні заклади працюють у звичайному режимі. Однак для всіх місцевостей, де відбувалася оцінка, спільною проблемою та незадоволеною потребою є відновлення транспортних маршрутів, що могло б покращити можливість для руху населення та постачальників матеріалів і послуг.

Тривалий конфлікт зменшив доступ до джерел доходу, і збільшив відсоток родин, які залежать від доходу фіксованого розміру, стикаючися зі зростанням цін на ринках на товари та послуги для ремонту та будівництва житла. Цей затяжний застій та деградація створили атмосферу, в якій родини стають більш уразливими економічно, ніж до початку конфлікту. Під час виїзного дослідження ситуації з економічної безпеки на лінії зіткнення, проведеного ініціативою REACH, 17% опитуваних підтвердили, що вони були змушені продати деяке цінне майно (наприклад, худобу, обладнання), щоб одержати додатковий дохід.¹¹ Становище загострюється через загальне економічне погіршення на місцевому рівні, а також зниження комерційної життєздатності основних підприємств у зонах високого ризику, яке відбувається внаслідок конфлікту. У деяких невеликих селах, розташованих поблизу лінії зіткнення, де зберігаються потреби у вирішенні житлових питань, доступ до будівельних матеріалів та ринку послуг обмежений порівняно з більшими містами. Як наслідок, через витрати на перевезення, ціни на матеріали та роботу в цих місцевостях мають тенденцію перевищувати середні значення.

Забезпечення гарантій володіння житлом

Ще однією значною проблемою, з якою стикаються постраждалі сім'ї при одержанні відповідної допомоги у відновленні житла, є відсутність офіційних документів, що підтверджують право на проживання.

Наразі передумовою для включення до програм допомоги у відновленні житла є наявність певних документів, які підтверджують зв'язок між потенційним бенефіціаром та об'єктом нерухомості, в якому він/вона мешкає, за гуманітарним принципом «Не завдає шкоди».

10 <https://www.pfu.gov.ua/1789934-informatsiya-shhodo-chyselnosti-pensioneriv-ta-serednogo-rozmiru-yih-pensij-stanom-na-01-07-2019/>

11 https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/2019/07/REACH_Economic_security_assessment_2019.pdf

Ризик, який передбачають організації, що надають допомогу з житлових питань, полягає в тому, що — за відсутності правовстановлюючих документів — законний власник або місцеві органи влади можуть після закінчення ремонту виселити сім'ю, якій допомогла організація, наклавши штраф за недотримання законодавства України. Українське законодавство встановлює вимоги щодо будівництва або реконструкції об'єктів нерухомості. Ці вимоги включають підтвердження власності, отримання дозволу на будівництво та низку інших формальностей. Недотримання цих нормативних вимог може призвести до адміністративних покарань, зокрема, штрафів, виселення та можливого знесення будівлі.

Одержання документації щодо власності може вимагати багато часу та грошей. Залежно від фактичних обставин, цей процес може коштувати власнику від кількох сотень (у найпростіших випадках) до більше ніж 10 000 грн (у найскладніших випадках). Крім того, найбільш складні судові провадження можуть тривати навіть більше року. Як наслідок, це призводило до того, що вразливі родини, які за інших умов могли б узяти участь у програмі допомоги з відновлення житла, які надають організації з питань житла, часто з них вилучалися.

Приблизно 9% домогосподарств, в яких проводилося опитування, або з якими встановлювався контакт, і які інакше могли б претендувати на допомогу у відновленні житла, не можуть одержати допомогу через відсутність обов'язково необхідних для цього правовстановлюючих документів на нерухомість, а також через брак ресурсів для завершення процесу одержання цих документів.

Компенсація за пошкоджену/зруйновану власність

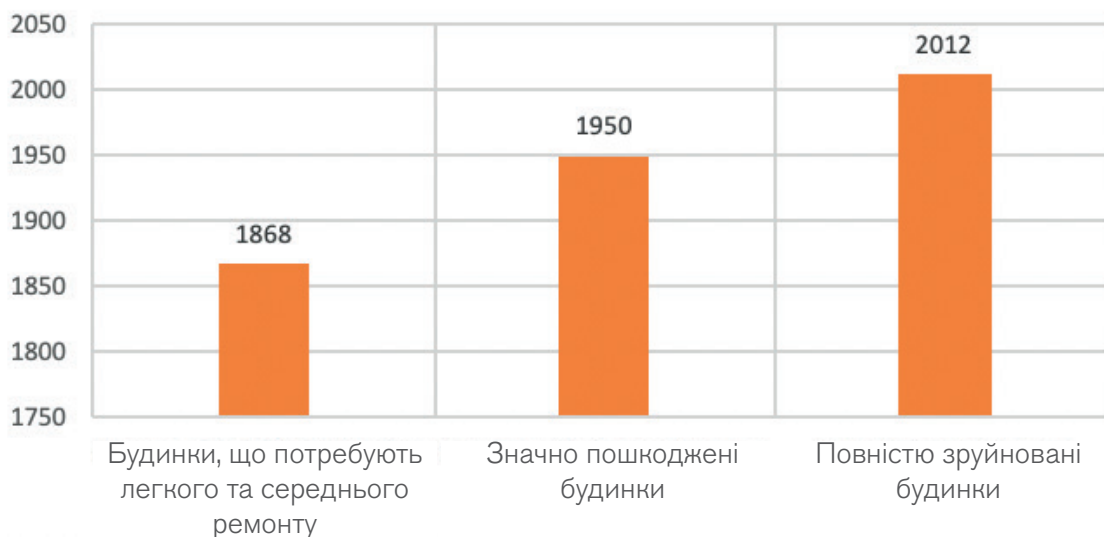
10 липня 2019 р. Уряд України Постановою № 623 встановив механізм компенсації за зруйноване (але не за пошкоджене) приватне житло¹². Станом на липень, власники житлової нерухомості, зруйнованої внаслідок конфлікту на Сході України, мали право вимагати фінансову компенсацію від держави. Сума фінансової компенсації, однак, обмежена 300 000 грн, і повинна обчислюватися відповідно до кожного окремого випадку. Також слід зауважити, що ця сума враховує допомогу, одержану раніше від організацій з питань житла. Згідно з погодженим механізмом, органи місцевої влади або військово-цивільні адміністрації несуть відповідальність за оцінку обсягів спричиненого пошкодження та за формування місцевого реєстру зруйнованих будинків тощо. Однак незрозуміло, як цей механізм діятиме на практиці, оскільки ще не вироблено допоміжних інструментів, необхідних для його впровадження. До цього часу не було впроваджено належну систему одержання компенсації за пошкоджену або зруйновану нерухомість. Через низку формальних причин, дії у правовому полі, до яких переважно вдавалися люди, які постраждали внаслідок конфлікту, виявлялися неефективними, а адміністративна процедура не застосовувалася послідовно через те, що органи державної влади не застосовують щодо всіх цих питань єдиний підхід.

Рівні доходу

За винятком деяких випадків, середній дохід був меншим від мінімальної заробітної плати; такий дохід визнається недостатнім для забезпечення базових потреб, навіть без урахування видатків на відбудову житла. Інформація стосовно рівнів доходу чітко показує, що бенефіціари в цілому не мають змоги провести роботи з ремонту або відбудови без зовнішньої допомоги. Наведений нижче графік показує мінімальну відмінність між трьома категоріями оцінки пошкоджень, враховуючи, що незначного та середнього ремонту потребувало 90% усієї обстеженої нерухомості, тоді як житло, що потребувало значного ремонту, та повністю зруйноване житло становили від неї відповідно 9% та 1%.

¹² У жовтні 2019 року Уряд України почав роботу над розробкою альтернативного нормативного регулювання механізму компенсації.

Середній дохід на члена домогосподарства, грн

Багатоповерхові будинки

Більшість багатоповерхових будинків переважно знаходяться на територіях міст Красногорівка та Мар'їнка Мар'їнського району. Фахівці NRC змогли одержати інформацію стосовно 64 об'єктів нерухомості, 10 з яких знаходилися в небезпечній «червоній зоні»; проте стан великої кількості будинків не можна було оцінити через відсутність мешканців. Середній відсоток зайнятого житла у пошкоджених багатоповерхівках не перевищує 25% із 3575 квартир у пошкоджених будівлях, для яких було проведено оцінку. Основними причинами є відсутність газопостачання, опалення та наближення до лінії зіткнення.

Більшість будинків для забезпечення можливості постійного проживання вимагають робіт із комплексної реконструкції, а саме:

- відновлення пошкоджених стін та перекриттів;
- капітального ремонту покрівлі;
- забезпечення цілісності огорожувальних конструкцій (вікна у квартирах та під'їздах);
- ремонту та обслуговування систем опалення;
- теплоізоляції будинків.

Цей тип робіт вимагає подальшої детальної технічної оцінки та залучення висококваліфікованих робочих бригад, які мають належне обладнання та ліцензії.

У Бахмутському районі було обстежено 27 пошкоджених багатоквартирних будинків, вісім з яких потребують ремонту даху. У цілому встановлено, що вимагають ремонту близько 500 квартир, і в більшості випадків потрібен щонайменше легкий ремонт, зокрема заміна вікон та внутрішні оздоблювальні роботи. Однак, на відміну від Мар'їнського району, у приблизно 85% цих квартир ніхто не живе.

У Ясинуватському районі один 30-квартирний будинок, розташований в с. Орлівка, потребує ремонту даху, однак наразі відсутня надійна інформація щодо рівня заселення цього будинку.

1.5 Державні програми з відновлення житла

Слід зазначити, що на сьогодні усі ініціативи, які запроваджують державні установи або Уряд, стосуються ремонту та відновлення інфраструктури (освітніх, медичних закладів, систем водопостачання) та муніципальних будівель з метою реалізації довгострокових рішень. Фінансування для ремонту приватних будинків не надається.¹³ Основним пріоритетом для органів влади на обласному рівні є стимулювання соціально-економічного розвитку громад з метою покращення загальної якості життя та економічної діяльності. Від початку конфлікту цей тягар переважно несе гуманітарна спільнота, зокрема головні організації з надання допомоги з житлом, що діють на підконтрольній Уряду України території Донецької області — UNHCR, NRC, МКЧХ, ADRA, «Людина в біді» та «Проліска».

Загалом, поточна ситуація з державними програмами допомоги та наданням підтримки домогосподарствам з пошкодженням чи зруйнованим житлом така сама, як і в Луганській області. У Донецькій області запроваджується низка загальнодержавних та регіональних програм відновлення та модернізації економіки, направлених переважно на реабілітацію критично важливої інфраструктури, медичних та освітніх закладів або на забезпечення довгострокових рішень для ВПО:

- План заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей.¹⁴ Ця програма має за мету визначення обсягу руйнувань, переліку зруйнованих об'єктів інфраструктури, залучення ресурсів міжнародних організацій, розвитку нормативно-правової бази. Спрямування бюджетних коштів на відновлення пошкодженого та зруйнованого житла цією програмою не передбачається.
- Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України.¹⁵ Програма базується на комплексному підході до проблеми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. Впровадження цієї програми забезпечує консолідацію зусиль центральних і місцевих виконавчих органів, недержавних організацій та міжнародної спільноти в рамках процесу відновлення та розбудови миру в Донецькій та Луганській областях, а також соціального та економічного розвитку в місцевих громадах. Програма передбачає відновлення комунального житлового фонду для поселення ВПО.
- Стратегія розвитку Донецької області до 2027 р.¹⁶ перебуває в процесі затвердження. Програма передбачає відновлення та будівництво регіональної інфраструктури для надання освітніх, медичних та соціальних послуг, а також покращення транспортної системи. Спрямування бюджетних коштів на відновлення пошкодженого та зруйнованого приватного житла цією програмою не планується, однак передбачається, що багатопверхові будинки, які перебувають у комунальній власності, буде охоплено проектами реконструкції.
- Програма Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву в Донецькій області на 2019 р. та основні напрямки розвитку на 2020 та 2021 роки.¹⁷ Ця програма передбачає комплекс заходів для капітального ремонту та реконструкції житлових приміщень, переважно у спальних районах, з метою покращення житлових умов ВПО. Кошти для при-

¹³ У липні 2019 р. було введено нові механізми компенсації за зруйноване житло, однак вони досі не функціонують.

¹⁴ План заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1002-2014-%D1%80?lang=ru>).

¹⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071 (http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP171071.html).

¹⁶ Стратегія розвитку Донецької області до 2027 р. (<https://dn.gov.ua/ua/projects/strategiya-rozvitku-doneckoyi-oblasti-na-peri-od-do-2027-roku>).

¹⁷ Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2019 рік та основні напрями розвитку на 2020 і 2021 роки (https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/NewsODA/29.01.2019/PSER_2019.pdf).

дбання житла у приватну власність ВПО цією програмою не передбачено; житло передається на тимчасовій основі для покращення умов життя. Географічно впровадження проєктів планується в зонах міської забудови у Бахмуті, Маріуполі, Мар'їнці, Красногорівці, Авдіївці, Мирнограді, Покровську, Мангуші, Дружківці, Слов'янську, Краматорську та інших населених пунктах на території області та поблизу лінії зіткнення.

- Програма Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву з індивідуального будівництва (придбання) доступного житла (погоджена Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. №819), є, відповідно, законодавчим актом для допомоги людям, що підпадають під дію Закону України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» і відповідають критеріям, визначеним у рішенні, надання оплати державою 50% вартості будівництва (придбання) житла та (або) пільгового кредиту на купівлю житла за відсутності іншої житлової нерухомості, окрім такої, що розташована на непідконтрольній Уряду України території; спрямування державної підтримки та забезпечення громадян доступним житлом та використання коштів, наданих державним бюджетом, визначається відповідними наказами, які є частиною зазначеної Постанови, для залучення коштів з державного та місцевих бюджетів.

Під час проведення інтерв'ю з ключовими інформаторами було підтверджено відсутність систематичної державної підтримки, направленої на ремонт пошкоджених або зруйнованих приватних будинків. Однак у кількох районних адміністраціях зазначали, що домогосподарствам в якості компенсацій пошкодженої нерухомості може надаватися одноразова допомога будівельними матеріалами або готівкою в обсязі до 10 000 грн. Водночас, хоча переважну більшість допомоги в усіх місцевостях надають неурядові організації, присутні також значні зусилля з боку ДСНС у проведенні ремонтних робіт; ДСНС має чіткі повноваження, а Департамент цивільного захисту надає певні ресурси (будівельні матеріали та обладнання) для проведення ремонтних робіт.

Як зазначалося раніше, однією з основних перешкод для включення житлових будинків, що вимагають капітального ремонту або повної реконструкції, до програм допомоги, є відсутність правовстановлюючих документів на рівні домогосподарств. До того ж, понесені фінансові видатки та процес одержання необхідної документації в судах, що може тривати від 3 до 12 місяців, ускладнюють вирішення питань у терміни, які відповідають стандартному періоду реалізації проєкту.

Якщо одержання документів, що підтверджують право власності, виявляється неможливим або таким, що вимагає надто багато ресурсів, одним з альтернативних рішень для реєстрації таких випадків потреби в допомозі може бути встановлення факту «постійного проживання» через надання кількох підтверджувальних документів, а саме: заява, підтверджена органами місцевої влади, в якій зазначається, що бенефіціар мешкає у пошкодженому будинку впродовж тривалого періоду часу (часто протягом кількох років до початку конфлікту), реєстрація паспорта бенефіціара за тією ж адресою, договори на надання комунальних послуг, договори оренди житла, а також видані місцевою радою або державним підприємством ордери, що визначають право займати це житло.¹⁸

Як зазначалося раніше, поточний аналіз потреб у юридичній допомозі на підконтрольній Уряду України території уздовж лінії зіткнення в Донецькій області, виявив, що близько 9% обстежених домогосподарств не мають правовстановлюючих документів, які доводять право власності на їхню нерухомість. На практиці, неможливість продемонструвати право на пошкоджену власність (наприклад, через втрату або серйозне ушкодження зазначеної документації на підставах, що прямо або опосередковано стосуються конфлікту на Сході України) ускладнює процес одержання допомоги від міжнародних гуманітарних організацій. Як зазначалося, процес одержання необхідних документів у суді є довготривалим. У зв'язку з цим, МНУО не завжди можуть надати допомогу в терміни (проєктний цикл та фінансовий рік), встановлені для реалізації їхніх проєктів.

¹⁸ <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine/document/documentation-needs-shelter-response>

Ще однією значною перешкодою для процесу відновлення юридичної документації є фінансові витрати. Навіть при звільненні від виплати судових зборів у обставинах, передбачених Законом України «Про судові збори», що застосовується до значної частини населення, процедура відновлення документів права власності, на жаль, залишається фінансовим тягарем, оскільки вона також тягне за собою численні адміністративні витрати, яких неможливо уникнути. Ці фактори обмежують доступ людей, які постраждали внаслідок конфлікту, до гуманітарних програм, які допомагають ремонтувати житло, і, таким чином, ведуть до погіршення їхніх реальних умов життя.

1.6 Рекомендації

Результати оцінки пошкоджень свідчать, що гуманітарна спільнота впритул наблизилася до задоволення потреб у вирішенні житлових проблем у найбільш уразливих і тих, що знаходяться в зоні ризику, районів Донецької області (підконтрольна Уряду України територія). NRC рекомендує:

- Потреби у відновленні житла, що залишаються незадоволеними в Донецькій області (підконтрольна Уряду України територія), можна вирішити протягом 1-2 років за вартістю, що не є непомірною або значно вищою за суми, що вже витрачені міжнародною спільнотою протягом подібних проміжків часу на цій території. Робота повинна тривати, доки не будуть опрацьовані всі випадки, що розглядаються.
- Незважаючи на досягнутий прогрес, для продовження цієї діяльності донори не мають на цьому етапі усуватися від фінансування заходів відновлення житла в рамках ПГР.
- Крім того, щоб подолати бар'єри до остаточного заселення для деяких домогосподарств, потрібні відносно невеликі обсяги фінансування та інноваційне мислення, особливо щодо юридично підтверджених прав власності, підготовки житла до зимового періоду, потреб у матеріалах та забезпеченні водопостачання та водовідведення. Для визначення масштабів цих потреб необхідне обстеження домогосподарств та координація з наявними програмами.
- Хоча темпи й масштаби нових пошкоджень у районах, прилеглих до лінії зіткнення Донецької області (підконтрольна Уряду України територія) продовжують зменшуватися, вони все ще відбуваються. Замість того, щоб залежати від щорічного гуманітарного проєктного циклу, нещодавно пошкоджене житло повинно включатися в поточні заходи для негайної оцінки та надання допомоги. Кластер з питань житла, у координації з відповідними урядовими службами, може відігравати основну роль у визначенні відповідного механізму приведення в дію такого реагування.
- Доступне житло, соціальне житло та механізми компенсації потрібно підтримувати як потужний комплекс заходів задля реалізації сталих і відповідальних довгострокових рішень для осіб, переміщених внаслідок конфлікту, а також для тих, чиї будинки було пошкоджено або зруйновано, однак вони лишилися на місці, чекаючи на допомогу.
- Непропорційно високу частку населення вздовж лінії зіткнення на підконтрольній Уряду України території становлять жінки (57%), і близько 66% домогосподарств, очолюваних жінками, є істотно вразливими через вік, переміщення або інвалідність. Партнери по Кластеру з питань житла відзначили, що деякі родини продовжують жити в неналежних умовах через конфлікт, однак наразі не вважаються такими, що потребують допомоги, оскільки вони не відповідають критеріям гуманітарних організацій щодо вразливості (наприклад, домогосподарства, в яких дорослі працездатного віку стикаються з постійним безробіттям). Щоб зарадити їхнім потребам, партнери по Кластеру з питань житла повинні переглянути критерії вразливості на 2019 р.
- Гуманітарні партнери по Кластеру з питань житла надають лише мінімальну підтримку для забезпечення достатніх житлових умов відповідно до національних стандартів. Зазвичай це не поширюється на повну відбудову зруйнованих будинків через надто високі витрати. Таким чином, громади, що знаходяться поблизу лінії зіткнення, мають багато потреб, пов'язаних із

житлом, які виходять за рамки заходів гуманітарної допомоги, і врешті повинні забезпечуватися урядовими програмами та програмами розвитку.

- На підконтрольній Уряду України території багато потреб у надзвичайній допомозі можуть бути забезпечені через розподіл грошової допомоги та планування з урахуванням ринкової ситуації, оскільки ринки функціонують на більшості територій, і локалізований економічний вплив може мати мультиплікативний ефект. У випадках, коли проблемою є якість, варто розглянути доцільність моніторингу і програму надання готівкових коштів у разі виконання певних умов. Щоб підтримати дії щодо надання допомоги з боку місцевої влади, важливо забезпечувати обмежену кількість наборів непродовольчих товарів першої необхідності для екстреної допомоги, щоб своєчасно реагувати на потенційні локалізовані загострення та ескалацію бойових дій.
- Сектор надання допомоги з питань житла повинен поєднати гуманітарні заходи та заходи розвитку, а також підтримувати діяльність, спрямовану на забезпечення доступу до адекватних житлових умов шляхом тимчасових заходів для населення, яке перебуває в умовах зatoryжної скрути. Доцільно зосередити зусилля на наданні коштів на оренду житла, де це відповідає ситуації, на допомозі в ремонті сильно пошкоджених або повністю зруйнованих будинків, а також на покращенні комунальної інфраструктури, розробці стратегічних планів, ключових інформаційно-роз'яснювальних повідомлень та рекомендацій для населення, яке хотіло б повернутися до місцевих громад або інтегруватися до них.
- Нещодавні дискусії між партнерами по Кластеру з питань житла та представниками інших дотичних кластерів призвели до виникнення можливості розробити комплексні заходи допомоги, що охоплює житло, водопостачання, санітарію та гігієну, цивільну інфраструктуру та засоби до існування відповідно до концепції взаємозв'язку між гуманітарною допомогою та розвитком. Ці комплексні заходи представляють цікаву можливість для планування подальшої допомоги з житлових питань, зокрема для вразливих родин, які намагаються повернутися до місцевих громад або інтегруватися до них. У випадку сектора допомоги з питань житла, два потенційні напрямки співробітництва з сектором розвитку представлені такими проєктами:

(а) комплексні проєкти, що здійснюються за участю кількох секторів (коли дозволяє ситуація з безпекою, такі проєкти можуть створювати умови для повернення ВПО до своїх будинків, доповнюючи цикл допомоги з питань житла, що починалася з простих наборів для швидкого тимчасового ремонту будинків, пошкоджених внаслідок конфлікту, і продовжувалася забезпеченням повноцінного ремонту пошкоджень);

(б) проєкти допомоги з питань житла для ВПО, які намагаються інтегруватися до місцевих громад. Цей тип допомоги повинен, однак, враховувати різницю між цільовими групами населення (тобто, між переміщеними і непереміщеними особами та тими, хто повертається до первинного місця проживання) на територіях, де надається допомога (безпечні території далеко від лінії зіткнення і території поблизу лінії зіткнення), та перелік проблем, виникнення яких передбачає така діяльність (наприклад, юридичні труднощі, пов'язані з правом власності на нове житло для переміщених осіб, відрізняються від проблем допомоги родинам, що володіють будинком, який ремонтується).

- На цьому етапі кризи зменшення кількості вразливих родин, які все ще потребують допомоги в ремонті будинків на підконтрольній Уряду України території, є чітким показником внеску, зробленого організаціями, що надають житлову допомогу впродовж майже п'яти років гуманітарної діяльності. Однак щодо підготовки житла до зими ситуація відрізняється. Тут потреби є періодичними і, на відміну від потреби у житлі, вони не можуть бути задоволені одноразово. З часом кількість людей, що вичерпали свої заощадження і, як прямий результат конфлікту, не мають змоги належно підготуватися до холодного сезону з великою ймовірністю зростатиме, особливо на територіях, де не надаються субсидії від держави, або де перервано постачання газу чи централізоване теплопостачання. Гуманітарні організації відігравали та відіграють центральну роль у наданні допомоги, яку часто можна вважати такою, що рятує життя — у

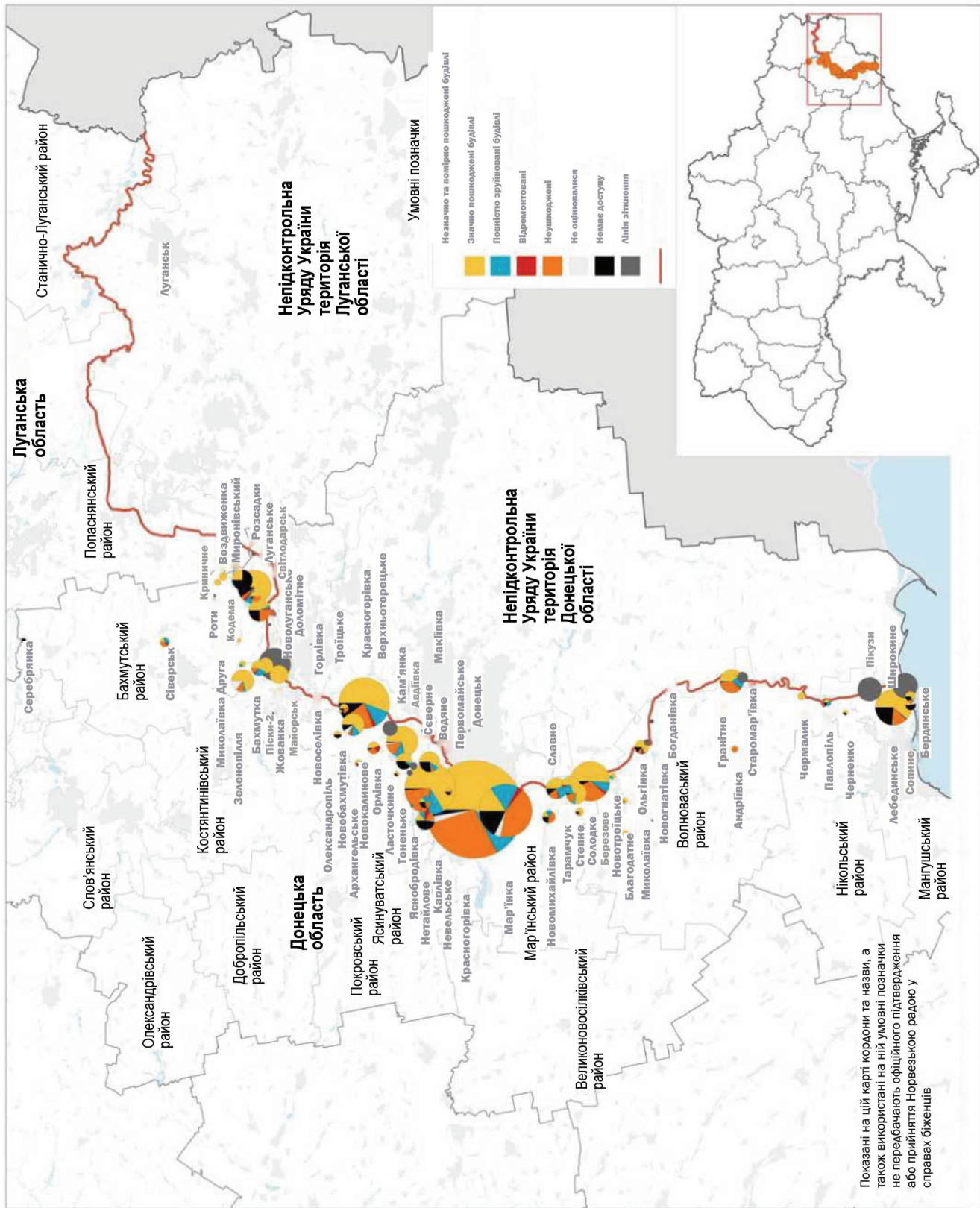
деяких випадках просто доповнюючи допомогу Уряду там, де вона була відсутня, а в інших — контактуючи з уразливими родинами в ситуаціях, де доступ до них було ускладнено. Проте для забезпечення теплового комфорту вразливих домогосподарств необхідно шукати більш довготривалі рішення.

- Уряд України все ще не розробив стандартизовану методику реєстрації пошкодженої власності, пов'язаної з конфліктом, і ще не зрозуміло, як буде на практиці діяти новий механізм компенсації. Важливо зазначити, що новий механізм забезпечуватиме компенсацію лише за зруйноване, а за пошкоджене житло передбачається виплата грошової допомоги; крім того, компенсація надаватиметься лише особам, які залишилися в первинному місці проживання.¹⁹ Через неадекватний механізм багато родин все ще будуть неспроможні оговтатися після неочікуваних фінансових втрат.²⁰ Проблема ускладнюється тим, що значна кількість родин, які підпадають під критерії відбору гуманітарних організацій, не мають правовстановлюючих документів і не можуть бути включені до програм житлової допомоги. Гуманітарним організаціям, що надають допомогу з питань житла, знадобляться ресурси для документування пошкоджень або руйнування будинків, щоб надати кращу допомогу партнерам по захисту в забезпеченні адекватних та довгострокових рішень з надання житла населенню, яке постраждало внаслідок конфлікту.
- Ми закликаємо органи влади України вжити конкретних законодавчих заходів для створення ефективного механізму, доступного всім особам, які постраждали від збройного конфлікту, і який реєструватиме та оброблятиме претензії щодо ЖЗМ прав на забезпечення компенсації за втрачену, пошкоджену та зруйновану власність. Україна також має здійснити термінові дії для вирішення юридичних питань, пов'язаних із забезпеченням ЖЗМ прав населення, яке постраждало від конфлікту, у випадку використання такої власності військовими. За цих обставин, для української влади критично важливо забезпечити доступ постраждалих осіб до реституції та компенсації за пошкодження (руйнування) та (або) понесені витрати (тобто рахунки за комунальні послуги) через використання власності військовими, навіть якщо присутність військових на цивільних територіях обґрунтовується військовою необхідністю.

19 У жовтні 2019 року Уряд України почав роботу над розробкою альтернативного нормативного регулювання механізму компенсації.

20 Способи, механізми й методики компенсації втрат та запровадження механізму реституції порушених прав власності буде визначено як частину діяльності міжвідомчої комісії згідно з відповідними законами та іншими нормативно-правовими актами України.

Додаток 1. Карта обстежених територій

НОРВЕЗЬКА РАДА У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ

Цей звіт підготовлено за підтримки Агентства ООН у справах біженців (UNHCR). За зміст публікації відповідає лише NRC, та вона жодною мірою не відображає офіційну точку зору UNHCR.

UNHCR

Агентство ООН у справах біженців

www.nrc.no

Норвезька рада у справах біженців
Україна, 01034, Київ,
вул. Прорізна, 18/1-Г